

نزار قەبانی

ھۆزان چىيە؟

پشكا ئىككى

وەرگىران ژ ەرهى و
ھەقبەرگرن: سەعد عاسف

ئەگەر دەرزىيەكى ب دەستى خۇ دا بگرين و ل ژېر پىستى ھەر ھەقنشتىمانىيەكى
ەرهى راکەين، قورىكەكا جادوويى ژى دەرکەقىت.
ئەف ماكا رەوان، نە نەفتە... و نە خزم و كەسپت نەفتى يە، ئەف رەنگى كەسكى
برىسقەدارى ژېرىن يى كو ژ نەمانى دوورە، ھۆزانە.
گەنجىنەيا ژيارا مە ژى ھۆزانە، نەك نەفت.

چقاكى و ژيارى ئەوان نەچاردكەن كو ئەوا دخوينا
واندا ھەيە، بدەنە ئاليىەكى، ژبۇى كو ب خورتى
بىنە نۆژدار، ئەندازيار، مالكر و مالفروش.
گەلج ەرهى تاكە گەلەكە كو دچنە شەفین
ھۆزانخاندىن، ھەر ب وى پاىە بلندیى دچن كو
ل شەھيانان يان ھەقركىيا تەپا پى يان كەرنەقالەكا
دىلانجى و گۆقەندەكا نەتەوھىيدا پشكداریى دكەن.
ئەگەر فلورانس خوە ب مىكلائىقە مەزىبەكەت،
ئەگەر وینیز ب شووشەيا رەنگاورەنگىقە،
ئەگەر قودس ب ھژمارەيا زۇرا پىغەمبەر و
زەلامىن ئايىنىيىن پىرۇزقە، خوە مەزن و دفن بلند
دكەت، ئەگە دىمەشق نازدارىيى ب گولین خوە يىن
سۆر بکەت، ئەگەر "بەسرا" ب ھندى يا سەربلندە
كو ئەردى ملیۆن دارىن خورمايى يە،
خوە كۆمارا مورىتانىايا ەرهى ب ھندى خۇ

ئەو گەنجىنەيا يا كول كىمىيى نادەت، نا
دارمىيىت، رىكخراوا "تۆپىك" حوكمى ل سەر
ناكەت، دەولەتین زلھىژ ژى شىانین ەمباركرن و
فەشارتتا وى نىنە، ژبەركو ژىدەرى وى كووراتىيا
روح و گيانى مرؤقىيە، واتە ئەو جەھى دەستى
كەسى ناگەھىتى.
گەلج ەرهى يى مەحكومە ب ھۆزانجى،
ھەرەكو ھولەندى مەحكوم ب دەرياي، ئوستراليا
ب گەنمى، كويا ب شەكرا قامىشى، سيلان ب
چايى، ئەفرىقىا ب پلنگ و زەرافا، فەرەنسا ب
شەراىج و ئىسپانىيا ب چاقىن رەش.
ھەمى زارۇكىن ەرهى كوژدايك دىن ھۆزانقان،
ھەتا راگەھاندەكا دى.....
ھەمى زارۇكىن ەرهى پرۇزەيى وى چەندى دا
درېژن كو بىنە ھۆزانقان، ھەتا وى دەمى كاودانىن

ل دەمى ژدايىكبوننا زارۋۇكان ھۆزانى دكەينە گەردەنبەند و ب ملخ زارۋۇكىفە دكەين.

ل تەكيە و مزگەفتاندا دكەينە عوود و بۇ رازىكرنا خودى دژەنين.

د خۇنیشاناناندا "ھۆزان بۇمبەيە و بۇ ژناقبرنا دەور د دورين حاكى د پەقىنين.

ل دەمى حەزلىكرىندا دكەينە بازنەيەكا زومورود و ل گەھا گرافىيى دكەين.

د بەرامبەر ئەوى دەستھلاتا ھۆزانىدا كو هزار ساله و بگرە پترى يا قەكىشاي، ئەمىرى ب رەزامەندىقە قەبىل دكەين و سوپاسدار ژى بووينە، چ ب دەستى مرۇقىقە نامىنىت، ئەگەر ب پرسىت، گەلۇ ئەرى ئەف زالبون و دەستھلاتارىيا جوانا ھۆزانى، ژيانا مە يا دەولەمەند كرى؟

خەملاندىيە، يان ئەوژى وەكى ھەمى داگىركنەكا سونەنتى، رۇژا مە يا دزى و ل جەھى وى بازنەكا شووشەيى يا رەنگاورەنگ يا دايە مە داکو ل دەمى بەھىنقەدانى يارىيى پى بکەين؟ ب گۆتنەكا دى.

تۆ بىژى ھۆزانى پتر ژ يا پىدقى، ژيى مە يى ب ھەرە برى؟

گەلۇ ئەرى عەرەبان د كويلەتيا ھۆزانىدا زىدەگافى كرىيە ھەتا وى راددەى كو ھۆزان د ژيانا واندا بوويە خودايەكى

دەستكرد وەكى ھەمى خودايىن دەستكردين دى؟ ئەرى ئەو چۆرى ھۆزان ئەزىرانە يا كو ب سەرمەدا گرتى، بوويە ئەگەرى لەش ساخى يا مە يان بوويە پەژىك و نەخۇشى بۇ ساخى و سلامەتيا مە؟

د قى رۇژگاريدا كو وەلاتين عەرەبى د گۆپىتكا ھەرفتن و ژناقچوونىدانه، تۆ بىژى ھۆزان ھەتا كىشە و ھەتا چ رادەيەك بەرپرسى ئەقى ژناقچوون و ھەرفتنى بيت؟

ديارە ھۆزان وەكى ھۆزان، نەشىت ب تنى بارى شاش و خوار و قىچ يى سەردەمى عەرەبى ب ستويى خوۋفە بگريت.

ھۆزان ب تنى نەشىت بەرپرسى پىنج چەرخين بەرەلاقى و ناكۆكى و ژىكقەبوونا نەتەوويى و فەرھەنگى بيت. ھۆزان بۇ مرۇقى رۇخسارەكى دىيە؟

ئەگەر ھۆزان مە يا ھۇسا بيت ب نەچارى ئەمىرى دى د ھۇسا بين!

مەزن دكەت كو ئەردى مليون ھۆزانقانايە.

مليون ھۆزانقان گەلۇ ما تىتى وەسا دىيت؟

د خەيالا عەرەباندا ھەمى تىت روودەن...

دەمى عەرەب ژ ھندى د پىشت راستن كو دەرئەنجامين

ھۆزانى، ژ دەرئەنجامين پەمبى، گەنم و قوماشى زىدەترە، بۇچى ئەم وى خەيالى ژ وان ئالۇز بکەين؟

ئەز نە ژبەرخۇقە و حەزا نەتەوويى وەدىيژم، ژبەرکو دزانم كو ھۆزان خالا ب ھىزا عەرەبايە و د ھەمان دەمدا

ژى خالا لاوازا وانە. ھەرۋەسا دانپىدانى دكەم كو ھۆزان ھەر ب وى رادەى مەزنى و كەرامەتا عەرەبا يا

گەشكرى. ژلايەكى دى ژى قە ئەو دفن بلندكرىنە، ئەو يىن چكلاندى و پالەكا پىقەنای ھەتاكو نەچار بن

گەلەك برىارين "دونكىشوت"ى بدەن كو د وان برىار و ھەلوپستاندا گەلەك كىم ھىزا نەرما نەراستى يا ھەى.

ئەوا من دقیت لقيرە تۆماربەكەم ئەوہ كو ھۆزان بوويە قەيد و گرىيەكا سەرەكى د ژيانا عەرەباندا.

كوژيىەك بوويە ژ كوژيىين دەولەتى. ژ روويى گرنكىيى قە ژ دام و دەزگەھين پاراستنى و كاروبارين

دەرۋە و پړوپاگندە و راگەھاندىن كىمتر نەبوويە. د كوچكا حاكماندا ھۆزان ھەبوويە.

ھۆزان د مزگەفت و ل روينشتين زانستى دا ھەبوويە. ھۆزان د ناف قەھوہخانە و تاخين كەقنين تژى

قەرەبالغدا بوويە. ھۆزان د وەزارەتخاناندا، دەمەكى وەكى راويژكار

و رۇژنامەنقىس و وەختەكى ژى راويژكارى نيزامى و ل سەردەمەكى ژى دا وەكى باليوزى گەرۇكى ب

دەستھلاتى بوويە. كى د ناف مەدا ھەيە نەزانيت كو ھۆزين عەرەبى د

سەرھلانا ھۆزانقاناندا جەژن دگىرا؟ ھەرۋەكى ئەقرو كو بۇ دياركرنا پايى يان ل وەختى

تاج كرنە سەرى بۇ قەرالى يان ل دياركرنا شاھجوانين جياھانيدا جەژنى دگيرن.

ھۆزان د ھەمى قۇناغين ژيانا مەدا يا ھەى، ل دەمى خۇشى و شادىييدا، ھۆزانى ل جەھى گولەباغ و

مىخەكان پىشكىش دكەين. د جەژنين ژ داىكبوناندا ھۆزانى ل جەھى شىرىنى و

حەلاوى پىشكىش دكەين د شەھياناندا ھۆزانى دكەينە بازنك و سەردەستين

بويكى پى د خەملىنين.

ئەگەر ھۆزانا غەربى د قۇناغە كېدا قەمرىا
تېكشكەست... يان خوە كوشت... مرقۇق غەرب ژى
ھەر د ئەوى قۇناغىدا، دى قەمرىت، دى تىك شكىت
و دى خوە كوژىت!

ھەر وەختى مرقۇق غەرب مەزن بىت، ھۆزانا مەزن
يا نقىسى، وەختى كو داكەقتى و لاواز بووى، ھۆزانا
لاواز يا نقىسى. ئەقەژى پېقەرەكى راستە. ئەف پېقەنە
ب تىق بۇ ھۆزانا غەربى نىنە. بەلكى پەيوەندى ب
ھۆزانىقە ھەيە ل ھەر جھ و ھەر دەمەكىدا....

تاماترى د بىئەت، دروستبوئىدا يى شىنە. ھەر
ترشىيەكى تىدا بىت، يا وى مرقۇقىيە كو چاندى! ترشى
ل د تاما وىدا نىنە.

ئەز خۇ ناكەمە وەكىلى ھۆزانى.....و.

ھۆزان چىيە؟

ھۆزان خودانى سەروسىمايەكى فۇتۇگرافىيى ناسيار
نىنە. نە تەمەنى وى ديارە، و نە رھوپرشالىن وى يى
ناسيارە، كەس نزانىت ژ كىقە ھاتىيە و ب كىژ پاسپورتى
سەفەرى دكەت.

دانەمر دىژن: ھۆزان د شكەقتە كا گۇبىتكا چىاي
دا را ھاتە خوارى و ل جادەيىن باژىرى، نان، كىتېب و
گۇفار كرپىن و پاشى خوە قەشارت و بەرزە بوو.

ئانجىيىن لىقېن دەرياي دىژن: ئەو ژ كويراتىيا
دەريايى دەرەكتە، ب دىژاھىيا رۇژى دگەل زارۇكان،
پىل و ماسىيىن رەنگ زىرىن يارى كر و پاشى د كويراتىيا
دەريايى دا قە گەريياقە مالا خوە.

زارۇكىن باژىرى دىژن: ھۆزان ژ دارستانى ھات، ل
گەل وان كرە كەنى، قەفتىن گولان، ھەيف، بەلاتىنگ،
گەنەشامى و كۆلپرەيىن تژى ھنگىيىن دانە وان و پاشى
داغىرا.

ئافرەتىن باژىرى دىژن: ئەو وەكى چىچكىن بەھارى
ھاتە نك وان، ب دىمکان ل سەر لىقېن وان دان، خوە ب
كەزىيىن وانقە ھەلاويست، يارى ب بازەنە و ب قىان و
ھەست و دلسۆزىيىن وان كر، پەرىن خوە ل سەر جھىن
وان يىن خەوى ب جھ ھىلا و پاشان قەرە ژ بالىن خوە
دا و فرى.

مامۇستايىن قوتابخانان دىژن: ھۆزانى سەرى
سپىدەھىيەكى خوە كرە د ناف ژوورا وانە گۇتنى، دگەل
قوتايان ب زمانەكى د ئاخفت كو پىشتەر فىرى وى
زمانى نەبوون، و لسەر تەختەدارى ژى ھندەك پىت

نقىسىن كو پىشتەر وان ئەو پىت نەدىتبوو، پاشى ئەوا
گۇتىيە وان لى تىگەھشتىن. پاشى دانانە سەر ملېن خوە
و بۇ خونىشاندىن و كەقتە د نافا جادەياندا و ھەوار دكرن،
ھۆزان بىتتە وەزىرا فەرھەنگى.

ل دۆر ھۆزانى و د ئەرشىف و تۆمارىن پۇلىساندا كو
مەنزل و جھى وى ل كىقەيە؟ ئۇلا وى چىيە، خودانى
كىژ ئايدىلۇلۇژىيى يە و سەر ب كىژان وەلاتىقەيە، ھەتا
نوكة زانىيارىيە كا بھىژ نەبوويە.

تو بىژى ھۆزان ھەقىشىتىمانىيە كا ئاسىيى يان
ئەفرىقى بىت؟ ئەورۇپىيە يان ژى ئەمرىكى؟ گەلۇ
رەنگى پىستى وى يى سىيىيە و چاقىن وى شىنن؟ يان
رەش پىستە و پرچ ئالۇز و خەلەكە؟

يان زەريىستە و چاقىن وى دوو ھىمايىن پرسىارنىە؟
تو بىژى ژ ئانجىيا ھندى يان سىند، ئىسكىمۇ، يان
يا گزىرتا غەربى بىت؟

كرىستىانە يان مووسايى، موسلمانە يان بوودايى يان
ئاگرپەرست؟

راستىرئىيە يان ماركسىست، ئانارشىستە يان
نېھىلىست؟

لايەنگرا بورژوازى يە يان پرۇلىتارىيا، پىشكەقتىنخازە
يان كەقتە پەرست، شاھخوازە يان كۇمارخواز، يى ب ژنە
يان بى ژن، بىتاوانە يان دادگەھكرىيە؟ ھەمى ئەو وىنېن
د ئەرشىفى پۇلىسان دا، سەروسىمايىن وان ھەتا رادەكى
وەكى ئىكن و ژ ئىك نىكن و ب پىنووسى رەش يىن
ھاتىنە كىشان كو يىن زەلامەكى ئاقچاق گرى، پرچ
ئالۇزە كو گەلەك جگاران دكىشىت، كۆپەكى قەھوى
قەدخۆت و پىنج كۆيىن بىرەيىن خوەمالى د رۇژەكىدا ب
سەردا دكەت.

ب رۇژى چاكىتەكى چەرمى دكەتە بەرخو و ب
شەقى ژى خەمىن خوە ب خوەدا دكەت.

ھۆزان چىيە؟

ھۆزان خۇدانا تىۋران نىنە.

ھەر ھەلبەستقەنەكى تىۋرا خوە يا ھەى.

ئەو تورەقانىن بزاكرىن تىۋرەكى بۇ ھۆزانى دانن،
زىان ب ھۆزانىن وان گەھشتىنە و خىژ ژ تىۋرى ژى
نەدىتىيە.

وان رۇژ يا فرۇشتى و خوە ب گلۇپىن پىنجى
واتىقە يا مژوول كرى. وان دەريا يا فرۇشتى و خۇ ب
تەماشەكرنا كۆمە كا ماسىيان ل مالدا يا رازى كرى.

تېۋر دانان د ھۆزانیدا كارى من نینه.

ئەوا بۇ من گرنىگ، ھۆزانە.

كەواتە، ھۆزان ئەزم، ھوینن.

ھۆزان سەۋكە كا گەرما دېر و رستايە و كو دى پىڭكە

خۇین. ھۆزان جل و بەرگە كى دەگمەنە و پىڭكەتەيا وى

ژ ھەست و كارىگەرى و كارتىكرىيە و ئەم پىڭكە دكەینە

بەرخوہ.

د فى بياقىدا چاقەرىپى من نەبن كۆپپىە كى بۇ ھەوہ

بنقىسم و داخاز و ھەزىن ھەوہ بچە بىنم.

ژبەركو ئەقە يا ب ساناھى نىنە، خولى و تۆزا خوہ

د ئامانەكىدا كۆمقە بكەم و ۋەكى بوودايەكى بىژم:

"ژ رووى بىولۇژىكى و كىمىيى و ئاناتۆمىيىقە ئەقە

ئەزم."

خولىيا ھۆزانقانى ھوسا ب ساناھى ناھىتە

كۆمقەكرن.

من چل سالىن تەمەنى خوہ يىن ب رى كرین، د

وى تەمەنىدا من "زەواج" دگەل ھۆزانى كرىە و ئەۋژى

دگەل من يا زەوجى.

بىست كۆمەلەيىن ھۆزانى ژمن دەرکەقتىنە كو دل و

مىشكى من ب تەمامى ب خۇقە يىن مژويل كرین.

بۇمن ناگونجىت ژيانا خوہ ب خورتى بىخەمە د ناڧ

"كەپسۇلەكى" دا و نقىسەر و لاپەرەيىن فەرھەنگى من

دابعىرن.

ھەرۋەسا بۇ من چىنابىت كو ب ھزاران ژانان تىكەل بكەم

و پىڭكە بكەمە ژنەك و بىژمە ھەوہ: ئەقە خۇشتقىيا منە.

ئەقە زۇردارىيە ژ خۇشتقىيا من و ھەرۋەسا ژمن ژى.

ھۆزان چىيە؟

ھۆزان نقىسىن چەند يا ب ساناھىيە و بەھسكرا وى

ژى چەند يا ب زەحمەتە.

ھۆزان دىلان، داخويانى و بەھسكرا ھۆزانى زانستى

چاڧدېرىكرا پىنگاڧايە.

ب ئاشكەرايى دىژم من پىخۇشە شەھيانى بكەم

و من نەقىت ھزر د لىنىن پىنگاڧاين خوہدا بكەمەقە،

چونكى ھەردەمى من ھزر كر كو ئەز چ دكەم، رىكوپىنكىيا

پىنگاڧاين من دى تىك چن و نامىنن.

ھۆزان دىلانە ب پەيىقى.

داوات و دىلانە ب ھەمى پشكىن دەرۋونىقە، ب ھەمى

لىنىن ديار و نەدىارقە، ب ھەمى تەخىن بەرچاڧ و

قەشارتىقە، ب ھەمى ھىقىيىن ھاتى و نەھاتىقە، ب

ھەمى ھەست و ئاگەھداريىن ژىرى و نەژرىقە، ئەۋىن

كو پەخشانى دلقىسن، ب چىرۋكنقىس و شانونامەنقىس

و داستانقىسانقە چ نارىشە بۇ نقىسىنى نىنە.

ئەو ب شىۋەيە كى سرۋشتى ب رىڭكىقە دچن، ب سەر

رئىە كا بەرى يا تايبەتدا دچن، بۇ ئەۋىن ھاتونچونى

دكەن، دھىن و دچن و پياسان دكەن.

بەلى داوات و دىلانە ھۆزانقانان يا ب ترس و

بزدىنەرە، د قىرىدا سەماكار ژ لەشى خوہ دویر دكەقىت

و ژ وى ئاھەنگ و دىلانە لا ددەت، ھەتا ئەو بخوہ

بىتە ئاھەنگ.

ئەز دىلانە دكەم بەلى نزانم چەوا؟

ھۆزانى دلقىسم، ۋەكى ماسىيە كو نەزانىت چەوا

مەلەقانىيان دكەت.

ۋەكى كىڧرىشكى كو نەزانىت چەوا ب رەڧىت،

ۋەكى مەمكى كو نەزانىت چەوا دژايەتيا قانونىن

كىشا ئەردى دكەت، پەرىن گۆھىن من دپەقن، ئىك

دوويەك ل بالىن من ددەن، پەرىن من گرژ دبن، خۇھى

ددم، نوقم دىم، پرت و مرت دىم، ھۆزان ھەرۋەكى تىرىن

ئاگرى ژ لەشىن من دەرکەقن، ھەر ۋەكى گوللەى كو

ژ خانەيا دەمانچى دەدرکەقىت.

ھۆزانقان ب شىۋەيە كى نەخواستى د ناڧ ھۆزان

خوہ دايە، ئەو د ھۆزان خوہدا يى ناسى و زىندانىيە،

ھەر ۋەكى ماسى كو چەوا د ناڧى دا يى ناسى

بووى، نەدشيت خوہ تىدا پاڧىژىتە دەر و نە دشىت لى

زرگا ربىت.

ھەتا وى دەمى كو ھۆزان ۋەكو خەنجەرە كا برۋنژى

يا سور د لەشى ھۆزانقانى چوويە خارى، بۇ وى ھند

يا دژوارە ب راددەيى راستەقىنەيى برىنا وى، ھەرۋەسا

سنوورى راستەقىنەيى خەنجەرى بزانىت، ژبەركو

خەنجەر و گۆشتى وى يىن بوويە ئىك.

ھزركرنا ھۆزانقانى بۇ وى تىشتى كو د دەرۋونى

ويدا رووددەت، بۇ ھۆزانقانى كارەكى دژوارە.

خۇدىك ژى ھەر ئەو نارىشە يا ھەى كو بقتى

سەھكەتە خوہ و گول ژى ئە گەر بزاقى بكەت كو بىئەنا

خۇ ھەلمژىت.

.....

ژىدەر: ما ھو الشعر، نزار القبانى، بەىروت، ۱۹۸۱

شيعر چىيە؟ ۋەرگىران بۇ كوردى "سۆرانى": ھەسەن

ئەىوب زادە